

פרשת אמור תשפ"ג
למה מקלל?

Dedicated by Barbara and Howard Wettstein in honor of Rabbi Brovender's teaching

ויקרא פרק כד

(י) ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי בתוך בני ישראל וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי : (יא) ויקב בן האשה הישראלית את השם ויקלל ויביאו אתו אל משה ושם אמו שלמית בת דברי למטה דן : (יב) ויניחיהו במשמר לפרש להם על פי יקוק : פ (יג) וידבר יקוק אל משה לאמר : (יד) הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה וסמכו כל השמעים את ידיהם על ראשו ורגמו אתו כל העדה : (טו) ואל בני ישראל תדבר לאמר איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו : (טז) ונקב שם יקוק מות יומת רגום ורגמו בו כל העדה פגר פאזרח בנקבו שם יומת : (יז) ואיש כי יפה כל נפש אדם מות יומת : (יח) ומכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש : (יט) ואיש כי יתן מום בעמיתו פאשר עשה בן עשה לו : (כ) שגר תחת שגר עין תחת עין שן תחת שן פאשר יתן מום פאדם בן ינתן בו : (כא) ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת : (כב) משפט אחד יהיה לכם פגר פאזרח יהיה כי אני יקוק אלהיכם : (כג) וידבר משה אל בני ישראל ויציאו את המקלל אל מחוץ למחנה ורגמו אתו אבן וביני ישראל עשו פאשר צנה יקוק את משה :

רש"י
(י) ויצא בן אשה ישראלית - מהיכן יצא, רבי לוי אומר מעולמו יצא. רבי ברכיה אומר מפרשה שלמעלה יצא. לגלג ואמר ביום השבת יערכנו, דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום, או שמא פת צוננת של תשעה ימים, בתמיה. ומתניתא אמרה מבית דינו של משה יצא מחוייב. בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן, אמרו לו מה טיבך לכאן, אמר להם מבני דן אני. אמרו לו (במדבר ב) איש על דגלו באותות לבית אבותם כתיב. נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב, עמד וגדף : **בן איש מצרי** - הוא המצרי שהרגו משה : **בתוך בני ישראל** - מלמד שנתגייר : **וינצו במחנה** - על עסקי המחנה : **ואיש הישראלי** - זה שכנגדו, שמיחה בו מטע אהלו : (יא) ויקב - כתרגומו ופריש, שנקב שם המיוחד וגדף, והוא שם המפורש ששמע מסיני : **ושם אמו שלמית בת דברי** - שבחן של ישראל שפרסמה הכתוב לזו, לומר, שהיא לבדה היתה זונה : **שלמית** - דהות פטפטה שלם עלך, שלם עלך, שלם עליכון, מפטפטת בדברים שואלת בשלום הכל : **בת דברי** - דברנית היתה מדברת עם כל אדם, לפיכך קלקלה : **למטה דן** - מגיד שהרשע גורם גנאי לו גנאי לאביו גנאי לשבטו, כיוצא בו (שמות לא ו) אהליאב בן אחיסמך למטה דן, שבח לו שבח לאביו שבח לשבטו : (יב) ויניחהו - לבדו, ולא הניחו מקושש עמו, ששניהם היו בפרק אחד. ויודעים היו שהמקושש במיתה, שנאמר (שמות לא יד) מחלליה מות יומת אבל לא פורש להם באיזו מיתה, לכך נאמר (במדבר טו לד) כי לא פורש מה יעשה לו. אבל במקלל הוא אומר לפרוש להם, שלא היו יודעים אם חייב מיתה אם לאו : (יד) **השמעים** - אלו העדים : **כל** - להביא את הדיינים : **את ידיהם** - אומרים לו דמך בראשך ואין אנו נענשים במיתתך שאתה גרמת לך : **כל העדה** - במעמד כל העדה מכאן ששלוחו של אדם כמותו : (טו) **ונשא חטאו** - בכרת, כשאין התראה : (טז) **ונקב שם** - אינו חייב עד שיפרש את השם, ולא המקלל בכינוי : **ונקב** - לשון קללה, כמו (במדבר כג ח) מה אקב : (יז) **ואיש כי יכה** - לפי שנאמר (שמות כא יב) מכה איש ומת, אין לי אלא שהרג את האיש, אשה וקטן מנין, תלמוד לומר כל נפש אדם : (כ) **כן ינתן בו** - פירשו רבותינו, שאינו נתינת מום ממש אלא תשלומי ממון, שמין אותו כעבד, לכך כתוב בו לשון נתינה, דבר הנתון מיד ליד : (כא) **ומכה בהמה ישלמנה** - למעלה דבר בהורג בהמה, וכאן דבר בעושה בה חבורה : **ומכה אדם יומת** - אפילו לא הרגו אלא עשה בו חבורה, שלא נאמר כאן נפש ובמכה אביו ואמו דבר הכתוב ובא להקישו למכה בהמה מה מכה בהמה מחיים, אף מכה אביו ואמו מחיים, פרט למכה לאחר מיתה, לפי שמצינו שהמקללו לאחר מיתה חייב, הוצרך לומר במכה שפטור. ומה בבהמה בחבלה, שאם אין חבלה אין תשלומין, אף מכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהם חבורה : (כב) **אני ה' אלהיכם** - אלהי כולכם, כשם שאני מיחד שמי עליכם כך אני מייחד שמי על הגרים : (כג) **ובני ישראל עשו** - כל המצוה האמורה בסקילה במקום אחר דחייה, רגימה ותלייה :

שמות פרק כא פסוק יז

וימקלל אביו ואמו מות יומת :

רש"י

ומקלל אביו ואמו - למה נאמר, לפי שהוא אומר (ויקרא כ ט) איש איש אשר יקלל את אביו, אין לי אלא איש שקלל את אביו, אשה שקללה את אביה מנין, תלמוד לומר ומקלל אביו ואמו סתם בין איש ובין אשה. אם כן למה נאמר איש אשר יקלל, להוציא את הקטן : **מות יומת** - בסקילה, וכל מקום שנאמר דמיו בו, בסקילה ובנין אב לכולם (ויקרא כ כז) באבן ירגמו אותם דמיהם בס, ובמקלל אביו ואמו נאמר דמיו בו (ויקרא כ ט) :

ויקרא פרק כ פסוק ט

כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת אביו ואמו קלל דמיו בו :

רש"י

אביו ואמו קלל - לרבות לאחר מיתה : **דמיו בו** - זו סקילה, וכן כל מקום שנאמר דמיהם בס, ולמדנו מאוב וידעוני שנאמר בהם באבן ירגמו אותם דמיהם בס (פסוק כז). ופשוטו של מקרא, כמו דמו בראשו (יהושע ב יט), אין נענש על מיתתו אלא הוא, שהוא גרם לעצמו שיהרג :

העמק דבר

ומקלל אביו וגו'. ברבה במדבר פ"ט פ"י הא דהפסיק הכתוב גונב נפש מישראל בין מכה ומקלל. לפי שאינו גדל אצלם ואינו מכירם. וכ"כ הרמב"ן בשם הגאון. ולפ"י אינו אלא טעם על גונב נפש ולא בא הסמיכות משום מקלל או"א. אבל יש עוד ללמדנו דבמקלל אף ע"ג שאינו מכיר לאו"א שהרי נגנב ונמכר. והוא מקלל אביו ואמו מי שהוא הי"ז חייב מיתה והיינו דיוק מקלל אביו ואמו ולא אב ואם. היינו שהוא אין מזכירם בשםם אלא אומר יקולל אבי ואמי :